43

Omaishoidon myöntämisperusteet, hoitopalkkiot ja vapaan järjestäminen 1.1.2019 vanhuspalveluissa

(Valmistelijat: vs. vanhuspalvelujohtaja Mäklin Jaana ja asiakasohjaaja Seppälä Teija)

Omaishoidon tuki

Omaishoitolain (937/2005) mukaan omaishoidolla tarkoitetaan vanhuksen, vammaisen tai sairaan henkilön hoidon ja huolenpidon järjestämistä kotioloissa omaisen tai muun hoidettavalle läheisen hankilön avulla.

Omaishoidontuella tarkoitetaan kokonaisuuutta, joka muodostuu hoidettavalle järjestettävistä tarpeen mukaisista palveluista sekä omaishoitajan valmennuksesta, hoitopalkkioista, vapaasta sekä omaishoitoa tukevista palveluista, jotka määritellään hoidettavan hoito-, palvelu- ja kuntoutussuunnitelmassa (myöhemmin asiakassuunnitelma).

Omaishoidon tuki on määrärahasidonnainen sosiaalipalvelu, joka perustuu kuntayhtymän (kunnan) harkintaan. Laki ei takaa hoitajalle subjektiivista oikeutta omaishoidontukeen. Omaishoidon tuki myönnetään hakemuksen jättämistä seuraavan kalenterikuukauden alusta omaishoidon tukeen varatun määrärahan puitteissa.

Omaishoidon tukena maksettavia hoitopalkkioita korotetaan indeksitarkastuksen johdosta **1.1.2019 lukien**. Vuodelle 2019 vahvistettu palkkakerroin on **1,417** (1,391).

Omaishoidon tuen hoitopalkkion **vähimmäismäärä on 1.1.2019 lukien 399,91 € /kk** (392,57 €/kk). Hoidollisesti raskaan siirtymävaiheen aikana maksettava hoitopalkkio on vähintään **799,81 €/kk** (785,14 €/kk).

Hoitopalkkion määrän tarkistus palkkakertoimen muutosta vastaavasti tehdään voimassa oleviin omaishoitosopimuksiin. Hoitopalkkioiden **1,87** (0,14) prosentin korotus tehdään **1.1.2019 lukien** myös omaishoitajan vapaan aikaiseen sijaishoidon palkkioon.

Omaishoidon tuen myöntämisen yleiset periaatteet

Omaishoidon tukea voidaan myöntää, jos henkilö tarvitsee alentuneen toimintakyvyn, sairauden, vamman tai muun vastaavanlaisen syyn vuoksi hoitoa tai muuta huolenpitoa, joka voidaan järjestää hoidettavan kotona sopimalla siitä hänen omaisen tai muu hoidettavalle läheisen henkilön kanssa. Omainen tai läheinen on valmis vastaamaan hoidosta ja huolenpidosta tarpeellisten palvelujen avulla.

Hoitajalla tulee olla tosiasialliset (fyysiset ja psyykkiset) edelllytykset toimia omaishoitajana. Omaishoitajalla ei voi olla hoivapalveluiden tarvetta henkilökohtaisissa toiminnoissa Omaishoitajan terveys ja toimintakyky vastaavat omaishoidon asettamia vaatimuksia ja hoidettavan koti on terveydellisiltä ja muilta olosuhteiltaan siellä annettavalle hoidolle sopiva.

Omaishoito yhdessä muiden tarvittavien sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujen kanssa on hoidettavan hyvinvoinnin, terveyden ja turvallisuuden kannalta riittävä. Tuen myöntämisen arvioidaan olevan hoidettavan edun mukaista.

Jos hoidettava saa kotihoitopalveluja keskimäärin yli 40 tuntia / kk omaishoidontukea ei myönnetä.
Hoitopalkkio alennetaan, jos hoidettavalle on myönnetty henkilökohtainen avustaja keskimäärin yli seitsemäksi (7) tunniksi päivässä.

Kotonaolopäiviä tulee olla vähintään puolet kuukaudesta, jotta omaishoidon tukea voidaan myöntää.

Kodin ulkopuolinen asiointi ja taloustyöt riitä omaishoidon tuen myöntämisperusteeksi.

Omaishoidon tuen myöntäminen ja omaishoitoa koskeva sopimus

Palvelun tarve sekä hoidon sitovuus arvioidaan hoidettavan luokse tehtävän kotikäynnin aikana, omaishoidotuen päätös perustuu asiakkaan kokonaistilanteen arviontiin. Päätös omaishoidontuesta tehään hoidettavalle.

Omaishoidon tuen maksamisen perusteena käytetään asiakkaan toimitakykyä mittaavia RAI - arviointimittareita.

Omaishoitosopimuksella tarkoitetaan hoitajan ja Kainuun sosiaali- ja terveydenhuollon kuntayhtymän välistä toimeksiantosopimusta omaishoidon järjestämisestä.

Omaishoitolain mukaiseen toimeksiantosopimukseen sisältyy aina hoitopalkkio. Omaishoitaja ei ole työsopimuslain (55/2001) tarkoittamassa työsuhteessa Kainuun sosiaali- ja terveydenhuoltoon, hoidettavaan tai hoidettavan huoltajaan. Omaishoitajan eläketurvasta säädetään kunnallisessa eläkelaissa. Toimeksiantosopimuksen piirissä olevat hoitajat ovat tapaturmavakuutettuja. Omaishoidon tuen palkkio on verotettavaa tuloa.

Mikäli omaishoitajan jaksamista tukee enemmän hoidettavan lyhytaikaisjaksot kuin hoitopalkkio, silloin ensisijaisesti myönnetään lyhytaikaishoitoa.

Hoidettavalle laaditaan asiakassuunnitelma yhdessä hoidettavan ja omaishoitajan kanssa omaishoidon tuen sopimukseen teon yhteydessä.

Suunnitelmaan kirjataan omaishoitajan antaman hoidon määrä ja sisältö sekä muut hoidettavalle tarpeelliset sosiaali- ja terveydenhuollon palvelut. Suunnitelmaan kirjataan myös omaishoitotehtävää tukevat palvelut sekä sovitaan se, kuinka hoidettavan hoito järjestetään hoitajan vapaan, tereydenhoitoon liityvien käyntien, akuuttien tilanteiden tai muiden poissaolon aikana.

Sosiaali- ja terveydenhuollon työntekijät seuraavat ja arvioivat (kotikäynnein) omaishoidon tuella tapahtuvaa hoitoa. Hoitoa arvioidaan vuosittain tai tarpeen mukaan tarkastamalla asiakassuunnitelma sen päivittämisen yhteydessä.

Omaishoitosopimus on voimassa toistaiseksi. Erityisestä syystä sopimus voidaan tehdä määräaikaisena.

Sosiaali- ja terveydenhuollon kuntayhtymä voi irtisanoa omaishoitosopimuksen, jolloin irtisanomiaika on kaksi kuukautta. Hoitajan irtisanomisaika on yksi kuukausi.

Irtisanomisajoista riippumatta sopimus päättyy sen kuukauden lopussa, jonka aikana hoidettavan hoito terveydentilan muutoksista johtuen käy tarpeettomaksi.

Omaishoidon tuki voidaan keskeyttää tai lopettaa, jos sopimuksen jatkaminen ei ole hoidettavan edun mukaista, vaarantaa hoitajan

tai hoidettavan terveyden tai turvallisuuden tai hoito käy tarpeettomaksi.

Omaishoidon tukea ei makseta palvelutalossa, hoitokodissa, yksityisissä tai niihin verrattavissa palvelukodeissa asuvista hoidettavista.

Omaishoitajalla on ilmoitusvelvollisuus hoidossa tapahtuvista muutoksista ja keskeytyksistä omaishoidon tuen vastuuhenkilölle. Kainuun sosiaali- ja terveydenhuollon kuntayhtymällä on takaisinperintä oikeus ilmoitusvelvollisuuden laiminlyönnistä.

Omaishoitajan hoitotehtävää ja hyvinvointia tukevia palveluja ovat valmennus ja koulutus hoitotehtävää varten sekä sosiaali- ja terveyspalvelut kuten hyvinvointi- ja terveystarkastukset.

Hyvinvointi- ja terveystarkastuksilla tarkoitetaan omaishoitajan hyvinvoinnin, terveydentilan ja tomintakyvyn tarkastusta sekä hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseen liittyvää terveydentilan selvittämistä ja neuvontaa. Hyvinvointi- ja terveystarkastusten sisällöstä on annettu sosiaali- ja terveysministeriön kuntainfo (12.2.2015)

Omaishoitajan valmennus

Omaishoitajan valmennuksen tavoitteena on tukea omaishoitajuutta sekä kehittää omaishoitajaksi ryhtyvän henkilön valmiuksia omaishoitajana toimimisessa.

Valmennuksen sisältö voi painottua eri tavoin omaishoitajan ja hoidettavan yksilöllisen kokonaistilanteen mukaan. Valmennus voi liittyä esimerkiksi erilaisten apuvälineiden käyttöön, ergonomisten työasentojen ohjaamiseen ja opettamiseen sekä haasteellisista tilanteista selviämiseen. Sisältö voi muodostua muistisairauden, päihde- tai mielenterveys ongelmien tai dementoivan sairauden aiheuttamien käyttäytymisen muutosten käsittelyyn liittyvistä asioista. Valmennuksessa voidaan käsitellä avustamiseen ja hoivatyön perusteisiin liittyvä kysymyksiä.

Omaishoitajaa valmennetaan omaishoitajan asemaan, kuntyhtymän väliseen yhteistyöhön sekä jaksamista tukevien vapaapäivien pitämiseen. Valmennuksella lisätään omaishoitajan osallisuutta omaishoidon tukeen liittyvissä asioissa, jolloin vuorovaikutteinen omaishoitajien tukeminen on keskeistä.

Omaishoitajan yksilölliset tilanteet vaihtelevat hoitajan valmiuksien ja muiden olosuhteiden mukaan siten, ettei

valmennus aina ole ehdoton edellytys omaishoitosopimuksen tekemiselle. Valmennuksen tarvetta ja sisältöä arvioitaessa kuullaan omaishoitajan ja myös hoidettavan näkemys asiasta.

Valmennuksella tuetaan omaishoitajan jaksamista, edistetään hoidon laatua sekä varmistetaan osaltaan sitä, että omaishoitajat toteuttavat hoidettavien toimintakykyä ylläpitäviä ja edistäviä toimintatapoja. Valmennuksen yksilöllinen sisältö, toteutustapa ja ajankohta kirjataan hoidettavan asiakassuunnitelmaan.

Omaishoitajalle järjestettävä vapaa

Sopimuksen tehneellä omaishoitajalla on oikeus pitää vapaata vähintään kolme (3) vuorokautta sellaista kalenterikuukautta kohti, jonka aikana hän on yhtäjaksoisesti tai vähäisin keskeytyksin sidottu hoitoon ympärivuorokautisesti tai jatkuvasti päivittäin.

Mikäli hoito keskeytyy kalenterikuukautta kohden yhdessä tai useammassa jaksossa yli seitsemäksi vuorokaudeksi, hoitajan oikeus vapaaseen vähenee kolmesta vuorokaudesta kahteen vuorokauteen kalenterikuukautta kohti.
Vapaata ei kerry ajalta, jolta ei makseta hoitopalkkiota.

Mikäli asiakkaalla on omaishoitajan jaksamista tukevat erikseen sovitut ja säännönmukaiset lyhytaikaishoitojaksot, tulee lakisääteiset vapaapäivät pitää lyhytaikaishoitojakson aikana.

Omaishoitaja voi halutessaan vaihtaa vapaavuorokauden yhtä vuorokautta lyhyempään vapaaseen.
Omaishoitaja voi pitää vapaansa kuukausittain tai hän voi säästää niitä ja pitää kerralla useampia päiviä. Vapaat tulee käyttää kuitenkin kalenterivuosittain. Poikkeuksena joulukuun vapaat, jotka voi pitää viimeistään seuraavan vuoden tammikuun loppuun mennessä.

Omaishoidon tuen ennaltaehkäisevä tukiluokka ei ole lakisääteinen, joten tähän tukiluokkaan ei sisälly lakisääteistä vapaapäiväoikeutta.

Henkilöille, jotka täyttävät omaishoidon tuesta annetun lain 3 §:ssä säädetyt edellytykset, mutta eivät ole tehneet omaishoitosopimusta, voidaan myöntää harkinnan varainen vapaa. Omaisen tai läheisen antama hoito tulee olla kirjattuna asiakassuunnitelmaan. Vapaan ajaksi järjestetyn hoidon asiakasmaksu on sama kuin sopimuksen tehneiden omaishoitajien vapaan aikaisessa hoidossa.
(Sosiaalihuoltolaki 1301/2014 § 27 b)

Omaishoitajan vapaa suunnitellaan yksilöllisesti kunkin omaishoitajan ja hoidettavan tilanteeseen sopivaksi. Hoidettavalla tai omaishoitajalla ei ole ehdotonta oikeutta valita vapaan aikaista hoitomuotoa. Sosiaali- ja terveydenhuollon kuntayhtymä järjestää omaishoitajan vapaan ajalle tarkoituksenmukaisen hoidon.

Omaishoitajan vapaat järjestetään siten, että käytetään ensisijaisesti toimeksianto suhteista sijaishoitoa tai perhehoitoa. Sijaishoitajan tulee olla tehtävään soveltuva henkilö, hänen ei tarvitse olla hoidettavan omainen tai muu läheinen henkilö. Hoito tapahtuu asiakkaan kotona. Sijaishoitajan kanssa tehdään toimeksiantosopimus toistaiseksi voimassaolevaksi. Sijaishoitajalle maksetaan **57,23 €/vrk** (56,18 €/vrk). Sijaishoitajan avulla järjestetystä vapaasta kuntayhtymä ei peri asiakasmaksua.

Perhehoitajat ovt tehtävään valmennettuja Kainuun soten hyväksymiä perhehoitajia. Perhehoito voidaan järjestää osa- tai ympärivuorokautisena huolenpitona perhehoitajan kodissa tai hoidettavan kotona.

Kun vapaa järjestetään perhehoidon avulla, perhehoitajalle tehdään perhehoidon toimeksiantosopimus. Perhehoitajalle maksetaan Kainuun sosiaali- ja terveydenhuollon kuntayhtymän hallituksen hyväksymä tilapäisen perhehoitajan hoitopalkkio ja kulukorvaus.

Omaishoidon vapaat voidaan järjestää myös vanhuspalvelujen oman tuotannon lyhytaikaishoidon yksiköissä tai -paikoilla.

Mikäli edellä mainituilla vaihtoehdoilla ei vapaita voida järjestää, ne voidaan järjestää sosiaali- ja terveydenhuollon kuntayhtymän myöntämällä palvelusetelillä Kainuun sosiaali- ja terveydenhuollon hyväksymissä yksityisissä hoitokodeissa.

Hoidettavan maksettavaksi voi tulla korkeintaan 11,40 € / vrk / 3 vrk kuukaudessa niistä palveluista, jotka korvaavat omaishoitajan antamaa hoitoa riippumatta siitä, mitä palveluja käytetään (Sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksulain 6 b §).

Muiden vapaapäivien ajaksi järjestämästä hoidosta kunta voi periä maksuja asiakaslain muiden säännösten mukaan.

<u>Hoitopalkkion maksaminen omaishoidon keskeytymisen ajalta</u>

Omaishoitajalle järjestettävien lakisääteisten vapaiden pitäminen ei keskeytä hoitopalkkion maksamista.

Hoidettavalle tai hoitajalle myönnetty kuntoutusjakso ei keskeytä hoitopalkkion maksamista.

Myöskään asiakassuunnitelmassa sovittu lyhytaikaishoito ei keskeytä hoitopalkkion maksamista.

Hoidettavan sairastuessa äkillisesti ja ollessa hoidossa muualla kuin kotona, hoitopalkkion maksaminen keskeytyy kuukauden kuluttua.

Hoitajasta johtuvasta syystä hoitopalkkion maksaminen keskeytetään seuraavasta päivästä alkaen.

Omaishoidon tuen maksuluokat ja hoitopalkkion porrastaminen **1.1.2019** alkaen

I Maksuluokka / Lähes jatkuva hoidon tarve

Omaishoidon tuen palkkio on **402,34 € / kk** (394,95 €/kk)

Hoidettava tarvitsee jatkuvaa päivittäistä hoitoa ja huolenpitoa henkilökohtaisissa toiminnoissa kuten aamu- ja iltatoimissa, liikkumisessa, wc toiminnoissa, pukeutumisessa, peseytymisessä, syömisessä, lääkityksestä huolehtimisessa.

Omaishoitaja on sidottu hoitoon yhtäjaksoisesti tai vähäisin keskeytyksin ympärivuorokautisesti tai jatkuvasti päivittäin. Hoidettava voi olla osan päivästä yksin, mutta ei voi pääsääntöisesti asua yksin. Hoitaja voi olla työssä tai osa-aikatyössä.

Palvelutarpeen mukaan maksullista kotihoidon palvelua voidaan myöntää keskimäärin 30 tuntia / kk suhteutettuna kotonaolojaksoihin.

Tähän maksuluokkaan kuuluvat yli seitsemän (7) vuorokautta kalenterikuukaudessa säännöllisessä lyhytaikaishoidossa olevat asiakkaat, joiden hoitoisuus on II maksuluokan mukaista.

Hoidettavan ollessa hoidossa säännöllisesti kaksi viikkoa kotona ja kaksi viikkoa hoitopaikassa, maksetaan omaishoidon tuki I maksuluokan mukaan ~~eikä omaishoitajalla ole oikeutta lakisääteisiin vapaapäiviin.~~ ja omaishoitajalla on oikeus kahteen (2) vapaavuorokauteen kuukautta kohti.

Toimintakyky Rai arviontimittaristolla
MAPLe vähintään 3, ADLH 2 – 3, IADL yli 13 ja/tai

CPS 2-3

II Maksuluokka / Jatkuva ympärivuorokautisen hoidon tarve

Omaishoidon tuen palkkio on **535,46 € / kk** (525,63 €/kk)

Hoidettava tarvitsee runsaasti hoitoa, huolenpitoa ja / tai valvontaa monissa henkilökohtaisissa toiminnoissa. Hoitotyö sitoo hoitajan lähes ympärivuorokauden niin, että hoidettava voi olla yksin vain lyhyitä aikoja (noin 1-2 tuntia). Hoidettava ei kykene asumaan yksin, eikä hoitaja voi käydä työssä.

Mikäli omaishoitaja hoitaa hoitotyön sitovuudeltaan II maksuluokkaan kuuluvaa hoidettavaa, joka saa kotihoitopalveluja keskimäärin 30-40 tuntia suhteutettuna kotonaolojaksoihin alennetaan omaishoidon tuen palkkio I maksuluokan mukaiseksi.

II maksuluokkaan kuuluvat yli seitsemän (7) vuorokautta kalenterikuukaudessa säännöllisessä lyhytaikaishoidossa olevat asiakkaat, joiden hoitoisuus on III maksuluokan mukaista.

Toimintakyky Rai arviontimittaristolla
MAPLe 3 - 4, ADLH 4 - 5, IADL yli 18 ja/tai CPS 3 - 4

III Maksuluokka / Erityistukea ja palvelua saavat

Omaishoidon tuen palkkio on **800,49 € / kk** (785,80 €/kk).

Hoidettava tarvitsee erityisen runsaasti hoitoa ja huolenpitoa jatkuvasti kaikkina vuorokauden aikoina, eikä häntä voi jättää yksin. Hoidon tarve sitoo hoitajan runsaasti ja säännöllisesti myös yöllä. Hoidon sitovuus on samaa tasoa kuin pysyvässä ympärivuorokautisessa hoidossa olevalla.

Palvelutarpeen mukaan maksullista kotihoidon palvelua voidaan myöntää keskimäärin 40 tuntia kuukaudessa suhteutettuna kotonaolojaksoihin.

Toimintakyky Rai arviontimittaristolla
MAPLe 4 - 5, ADLH 5 - 6, IADL yli 20 ja/tai CPS 5 - 6

Ennaltaehkäisevä luokka

Ennaltaehkäisevä tuki on **204,76 € / kk** (201 €/kk)

Tämä tukiluokka ei ole lakisääteinen.

Hoidettava tarvitsee huolenpitoa henkilökohtaisissa toiminnoissa, turvallisuuden varmistamisessa ja asioinneissa vähintään viikottain. Tuki voidaan myöntää, jos omainen tai läheinen (esim. naapuri) sitoutuu kotikäyntien avulla lisäämään asiakkaan kotona asumisen turvallisuutta esimerkiksi huolehtimalla turvapuhelinkäynneistä.

Ennaltaehkäisevä tuki voidaan myöntää jos arvioidaan, että omaisen tai läheisen (esim. naapurin) antama hoito korvaa kotihoidon palveluja ja asiakas asuu haja-asutusalueella kaukana palveluista.

Mikäli asiakkaan toimintakyky laskee ja palveluntarve lisääntyy tilanne arvoidaan uudelleen.

Omaishoidon tuen korottaminen erityistilanteissa

Vaikeasti sairasta henkilöä hoitavalle omaishoitajalle voidaan omaishoidon tukea maksaa erityistapauksissa enintään kuuden kuukauden ajalta maksuluokka III:n hoitopalkkio 30 %:lla korotettuna. Esimerkiksi hoitajalle, joka hoitaa omaista, joka on saattohoitovaiheessa. Edellytyksenä on, että omaishoitaja on hoidollisesti raskaan siirtymävaiheen aikana estynyt tekemästä työtä palkansaajana tai yrittäjänä.

Jos hoidon tarve jatkuu tämän siirtymävaiheen jälkeen, omaishoidon tuesta tehdään uusi päätös.

Edellytyksenä korotetun palkkion maksamiselle on, ettei hoitajalla ole vastaavalta ajalta vähäistä suurempia työtuloja, oikeutta sairasvakuutuslain 10 luvun mukaisen erityishoitorahaan tai oikeutta vuorotteluvapaalain mukaiseen korvaukseen.

Omaishoidon tuen alentaminen erityistilanteissa

Palkkiot voidaan maksaa myös pienempänä, jos siihen on omaishoitajan esittämä erityinen syy.

Puolangan kunnan edustaja ei osallistu tämän asian käsittelyyn.

Lisätietoja asiasta antavat vs. vanhuspalvelujohtaja Jaana Mäklin, puh. 044 710 1450, asiakasohjaaja Teija Seppälä, puh. 044 288 5237 ja kuntayhtymän johtaja Maire Ahopelto, puh. 044 777 3033 tai sähköpostitse etunimi.sukunimi@kainuu.fi.

Kuntayhtymän johtajan ehdotus:

Yhtymähallitus hyväksyy 1.1.2019 alkaen vanhuspalveluiden omaishoidontuen myöntämisperusteet, hoitopalkkiot ja omaishoitajan vapaan järjestämisen esitetyn mukaisesti.

Pöytäkirja tarkastetaan tämän asian osalta kokouksessa.

Yhtymähallitus: